

които авторът прави между идеите и по-късните практики (напр. връзката на идеите на Хердер с национализмите, на Маркс с насилието и др.). Защото както характерът, така и стойността на идеите и позициите имат на първо място отношение към своето време, а след това – към бъдещето, или към оформилите се в резултат на това време по-сетнешни ценности, идеали/идеологии и практики.

Същевременно този безкомпромисен и трансемпорален рационализъм и хуманизъм, който авторът защитава в изследването си като абсолютна ценност за философията на историята, вероятно е мотивиран и е своеобразен контрапункт на констатацията му, че „научният рационализъм, особено в областта на хуманитарните науки до ден-днешен, е трудна работа на Балканите“ (Делчев 2017: 242). Бих добавила – и не само на Балканите.

Впрочем не само в този случай проф. Делчев ясно показва, че тази фундаментална задача – изследване на философията и на историята на философията на историята, с която се е заел, има тясна връзка с конкретното настояще в глобален, регионален и национален план. За това свидетелстват както най-експлицитните, често гневни „отклонения“ (критични коментари за състоянието на науката, за съвременния учен, за политическата класа у нас и въобще), така и дълбинният дух на изследването, по-специално въплътен в темите за конфликтите, насилието, ускорението, революциите, държавата и др. Във всичко това се проявява присъщата на истинския интелектуалец отговорност и загриженост не само за познанието, но и за цялостния дух на своето време.

В план на обобщение може да се каже, че изследването на основните идеи във философията на историята, осъществено от проф. Красимир Делчев, е замислено и реализирано като мащабен интелектуален проект, който, за разлика от критикуваните от автора „поръчкови“ проекти-еднодневки, сериозно разширява и обогатява фундаменталното знание в хуманитаристиката и по-специално – философското познание в съвременната ни култура.

На разположение на читателя е информативно, ерудитско, концептуално и ценностно фундирано начинание, предизвикателно в дискусивно отношение и затова отворено към широк кръг специалисти в областта на хуманитаристиката и социалните науки, към студентите и любознателната публика.

СИЛВИЯ БОРИСОВА

AISTHETIKOS: V КОНФЕРЕНЦИЯ ПО ЕСТЕТИКА И ФИЛОСОФИЯ НА ИЗКУСТВОТО В ПАМЕТ НА ИСАК ПАСИ

На 13-и март 2019 г. в зала 1 на СУ „Св. Климент Охридски“ за пета поредна година се проведе конференцията по естетика и философия на изкуството в памет на проф. Исак Паси – AISTHETIKOS. По традиция гост на форума бе синът на видния български естетик – д-р Соломон Паси.

Тази година почти всички бяха ориентирани към философия на изкуството и проблеми като: самоидентификацията на фигурата на съвременния художник; корените на история на изкуството като изследователско поле; антитрадиционализма и антиестетизма в различни художествени направления от Древен Рим до наши дни; диалектиката и противоборството между сътворената и творящата природа, между вътрешната и външната художествена форма; Моби Дик като пародийна фигура; извора на естетическите хетеротопии.

Първият сутрешен панел бе открит от проф. д-р Иван Стефанов и доклада му *Проблематичното самочувствие на съвременния художник*. В постмодерността понятието „изкуство“ става подвъпросно: съвременният артист в дан на първите авангардисти търси **все по-краткото и по-бурно нахлуване на публиката** в процеса на съпреживяване и изследване на творбата; към **ликвидиране на художествения проект като трансцендентален артефакт** – настъпва „краят на творбата“ като саморазбиращата се основна единица на изкуството; към **личното си просъществуване като самостоятелна монада** без опора в никаква традиция. Ако по Микел Дюфрен „при класиката художественият замисъл кристализира в напълно завършена творба“, то логично е в качеството си на възприематели на съвременното изкуство да се питаме какъв смисъл носи всичко това, което фигурата на днешния артист оставя като скоропреходна следа в света и което не остава класика и трайност в изкуството.

Проф. д-р Красимир Делчев (СУ) изложи систематизиран критически прочит на *светогледа на английския художник и скулптор Хенри Мур относно изкуството и живота*; и по-конкретно, относно Мур като антитрадиционалист, работещ за „срутване“ на „мухлясалия музеен облик на Европа“ и търсещ да възкреси архаичния стил и предперикловата епоха; както и като „антиестетик“, обявил се против нормативизма и прескриптивизма. Артистът и практикът Мур се стреми към **експанзия на формите**, към тяхното максимално опространствяване. Сам развива **такава концепция за формите, която е не само оптическа, но и хаптическа (тактилна)** – под защитеността на обвинката се таят **вътрешните форми**; а в съдържателен план се завръща към архетиповете на прамайката, земята, майката с детето, Месопотамия и предколумбова Америка.

Последва докладът на проф. д-р Иванка Стъпова (ИИОЗ – БАН) на тема *Франкенщайн – чудовището срещу създателя*. Чудовището на Франкенщайн се ражда за живот от електричеството, даващо завършек на целостта му, за да се превърне в „демон и страдание на самото творчество“ и да даде израз на **цялата сложна символика на полифункционалността на душата – на онази точка, в която сътворената природа сама се превръща в твореща и се обръща срещу първоначалния си подчинен статут**.

Доц. д-р Иван Колев (СУ) очерта в изложението си *генезиса на история на изкуството* през няколко ключови за обособяването на дисциплинарното поле момента: портретното начало, **създаването за пръв път на музей (сгр. μουσείον) на портретите – т.е. на увековечаването на лицата в изкуството** – по идея на Паоло Джовио, вдъхновен от хуманистичните идеали (сградата е готова през 1543 г. със силната подкрепа на Козимо Медичи, а в периода 1528–1551 г. излизат поредица трудове на Джовио за живота на знаменити личности – от Чимабуе през XIII в. до Микеланджело и неговите ученици през XVI в.); **първата документирана автобиография на творец** от 1450 г. на италианския скулптор и ювелир Лоренцо Гиберти, изработил „Вратите на Рая“ – източните порти на баптистерия „Сан Джовани Батиста“ („Свети Йоан Кръстител“) във Флоренция; **първата биография на творец** от края на XV в. – биографията на Брунелески, написана от Антонио Манети. Способността за възхищение пред личността е правопрпорционална на наличието на авторитети – което само по себе си е достатъчно красноречиво и що се отнася до фигурата на съвременния творец, въведена във форума от проф. Стефанов.

Вторият предобеден панел включваше изложението на д-р Николай Велев (СУ) – *Ворингер и Дворжак в защита на експресионизма* и отлично аргументираната теза за **трансценденцията като истинския дух и извор на красотата и хармонията в раннохристиянската или катакомбената живопис като своеобразен „протоавангард“**; както и това на докторант Юлиан Ламбов (СУ) – „*Разглеждам – Разхождам се – Размислям“ преди „Съграждам – Обитавам – Размислям“*“, имащо за ос Валтер-Беняминовите „Passagenwerk“ („Проект Аркади“, незавършен, 1927–1940), съответно „Париж – столицата на XIX столетие“ (1935; 1939), и **архитектурните тенденции на модернизма – пълната функционалност, съответствието между вън и вътре, между кожа и тяло (структура), в противовес на постмодернистките – тялото вече „не просто е повърхността“, а може да бъде самодостатъчно като чисто вътрешно.**

Начало на следобедния панел даде докладът на доц. д-р Петър Пламенов (СУ) относно *Раждането на вътрешния човек от музиката*. Границата между романтизъм и модернизъм е положена там, където се ражда човекът без съдба (о-безлич-еният) в цялата грандиозност на неговите постдраматизъм, посттрагизъм и консумерческо наслаждение. Ако за Фройд ние разпознаваме в себе си един „вътрешен човек“, то за Вагнер **вътрешният човек се появява с гласа, с „потъване“ на окото в ухото – и музиката е, която разпознава душата до най-дълбоките ѝ кътчета и тайни.** Според Пламенов именно романтичeskото изкуство се връща към *sacrum*, към вътрешния живот – много трудно споделим и много бързо убягващ, изцяло отдаващ се на интуицията; и именно мелодията е чистата интуитивност в качеството си на Аза-в-света и абсолютната неповторимост.

„*По следите*“ на едно морско чудовище в *културата* се впусна гл. ас. д-р Вяра Попова, която представи генеалогията на образа на Херман-Мелвилския „Моби Дик, или Белия кит“ (1851) според следите, открити в библейската образност (еквивалент на библейското чудовище Левиатан с драконов облик, ламя, змия; самия Сатана) и многопластовия символизъм („Цар“ според Йов 41:26; Левиатан като олицетворение на самата държава според Томас Хобс; Кракен – гигантски октопод или сепия според скандинавската митология; Ктулху – хибрид между осмоног, дракон и човек). **А когато Моби Дик или Левиатан се появят отново в художествената или във философската литература – като например в морето в стийм-пънк романа „Релси“ от Чайна Миевил – то те обикновено се използват като *par excellence* пародийна фигура, напомняща, че литературата и философията все си остават „фанатичен лов на въображаеми същества“.**

Заклучителният доклад на гл. ас. д-р Силвия Борисова (ИИОЗ – БАН) и Калоян Димитров (Лаборатории „Протекта“), в отговор на въпроса *Как се създава естетическа хетеротопия?* даде своеобразно **продължение на темата за въображаемите същества и незавладените от мисълта територии** с разказа за концептуалната поява на бял свят на „*Мета-Аз-Приказка*“, *хепънинг на общия език*. Двамата автори на този формат експериментират с положения от философската естетика (класическа и неклассическа, фундаментална и приложна), културната антропология, квантовата физика, етнологията и др. и търсят техните пресечни точки в процеса на изпълнението му. Един от основните залози на хепънинга е привеждането „в движение“, в практика на Рансиеровата концепция за естетическата хетеротопия.